

ΑΡΧΑΙΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Β1. Τα κριτήρια προσδιορισμού της έννοιας «μεσότητα» είναι υποκειμενικά και αντικειμενικά. Στα χωρία «κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα», «λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν» διακρίνονται τα αντικειμενικά κριτήρια, ενώ τα «πρὸς ἡμᾶς», «πρὸς ἡμᾶς δὲ ὃ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἑλλείπει», «τοῦτο δ' οὐχ ἕν, οὐδὲ ταύτὸν πᾶσιν» δηλώνουν τα υποκειμενικά κριτήρια. Το μέσον λοιπόν, προσδιορίζεται με βάση τα αντικειμενικά κριτήρια, όταν πρόκειται για πράγματα («κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα»). Είναι αυτό που ισαπέχει από τα δύο άκρα του πράγματος. Θεωρείται αντικειμενικό, γιατί απορρέει από παρατηρήσεις και μετρήσεις, από επιστημονική δηλαδή γνώση, και γι' αυτό είναι ένα και αποδεκτό από όλους. Από την άλλη πλευρά υπάρχει το μέσον με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια («πρὸς ἡμᾶς»), το οποίο δεν είναι ούτε πάρα πολύ, ούτε πολύ λίγο, ούτε είναι ένα για όλους. Είναι σχετικό και ο προσδιορισμός του εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος με τη χρήση της λογικής μπορεί να συνεκτιμά διάφορους αστάθμητους και μεταβλητούς παράγοντες, όπως τις ιδιαίτερες ανάγκες του, τις περιστάσεις, την εποχή, τον τόπο και τα κοινωνικά πρότυπα.

Β2. Στόχος του Αριστοτέλη σ' αυτή την ενότητα είναι να αποδείξει ότι η αρετή είναι ένα είδος μεσότητας. Γι' αυτό, λοιπόν, πρέπει πρώτα να προσδιορίσει την έννοια της μεσότητας, για να καταλήξει έπειτα στον συσχετισμό της με την ηθική αρετή. Ο Αριστοτέλης, προκειμένου να κάνει κατανοητά τα κριτήρια προσδιορισμού της έννοιας της μεσότητας, θα δώσει δύο παραδείγματα ακολουθώντας επαγωγικό συλλογισμό. Το παράδειγμα που αναφέρεται στο αντικειμενικό μέσο είναι αριθμητικό. Αν πάρουμε μια σειρά αριθμών από το 2 έως το 10, το δύο είναι το λίγο, το 10 είναι το πολύ, ενώ μέσο είναι το 6, γιατί, σύμφωνα με τις διδασκαλίες της αριθμητικής, απέχει ίση απόσταση, 4 δηλαδή μονάδες, τόσο από το 2 όσο και από το 10, από τα δύο δηλαδή άκρα. Σ' αυτή δηλαδή την περίπτωση το κριτήριο προσδιορισμού του μέσου είναι ποσοτικό. Το παράδειγμα που αναφέρεται στο υποκειμενικό μέσο αντλείται από τον χώρο του αθλητισμού. Αν για κάποιον αθλητή το φαγητό των δύο μνων είναι λίγο και το φαγητό των δέκα μνων είναι πολύ, τότε ο προπονητής δεν θα επιλέξει αναγκαστικά το φαγητό των έξι μνων, που αντικειμενικά είναι η μεσότητα, γιατί γι' αυτόν τον αθλητή μπορεί να θεωρηθεί μεγάλη μερίδα ή μικρή. Για τον Μίλωνα, που ήταν μεγαλόσωμος και έτρωγε μεγάλες ποσότητες φαγητού, είναι λίγο, ενώ για κάποιον που τώρα ξεκινάει να γυμνάζεται, είναι πολύ. Το ίδιο ισχύει και για τους αθλητές του δρόμου, που έχουν ανάγκη μικρότερης ποσότητας

φαγητού, ή της πάλης, που χρειάζονται μεγαλύτερες ποσότητες ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του αθλήματός τους. Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι ο προσδιορισμός του μέσου σχετίζεται με ποιοτικά κριτήρια και μεταβλητούς παράγοντες, όπως η σωματική διάπλαση του αθλητή, ο χρόνος εκγύμνασης και το είδος του αθλήματος.

B3. Να χαρακτηρίσετε ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) τις ακόλουθες προτάσεις:

- α) Λ
- β) Σ
- γ) Σ
- δ) Σ
- ε) Λ

B4. Να αντιστοιχίσετε κάθε μία αρχαία ελληνική λέξη της στήλης Α με την etυμολογικά συγγενή της νεοελληνική λέξη της στήλης Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔστι	1. ουσία
2. λέγω	2. ρήμα
3. συνεχῆ	3. διπλωματούχος
4. ἀλείπτῃς	4. επάλειψη
5. αἰρεῖται	5. εξαιρέτος

B.5. Ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να προσδιορίσει την έννοια της «μεσότητας» αναφέρεται και στις έννοιες της «ὕπερβολῆς» και της «ἐλλείψεως». Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ἔμμεσα αλλά χωρίς αμφιβολία διατυπώνει την άποψη ότι κάθε αρετή είναι «μεσότης» που βρίσκεται ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και την ἔλλειψη. Μέσα από τα αντιθετικά ζεύγη που παραθέτει, καθιστά κατανοητό, ότι η μεσότητα αποτελεί τη σωστή, την ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επαινείται, γιατί οδηγεί στην κατάκτηση των ηθικών αρετών, ενώ η υπερβολή και η ἔλλειψη αποτελούν τη λανθασμένη, τη μη ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επικρίνεται, γιατί μας απομακρύνει από τις ηθικές αρετές. Ο συσχετισμός των αρετών που αναφέρονται με τις έννοιες της ἔλλειψης και της υπερβολῆς είναι η ἔλλειψη, το μέσον και η υπερβολή και αντίστοιχα η δειλία, η ανδρεία και το θράσος, η αναισθησία, η σωφροσύνη και η ακολασία, η αοργησία, η πραότητα και η οργή. Στο κείμενο παρατηρείται ότι ο φιλόσοφος δεν αναφέρει το άκρο της ἔλλειψης σχετικά με τις αρετές αυτές, επειδή συναντάται πολύ πιο σπάνια από το άκρο της υπερβολῆς.

Επιμέλεια: Αθανασία Σπύρτζη
Τομέας Φιλολογίας
ΟΡΟΣΗΜΟ Αθήνας

Το υλικό για τις ερωτήσεις και τις ενδεικτικές απαντήσεις προέρχεται από το σχετικό ηλεκτρονικό σύνδεσμο του υπουργείου παιδείας:

http://www.study4exams.gr/anc_greek/course/view.php?id=134#3

ΟΡΟΣΗΜΟ

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Γ1. Αλλά δε γνωρίζω γιατί πρέπει να θρηνούμε γι' αυτά (ή για τα τέτοιου είδους). Γιατί δε μας διέφευγε (ή δε λησμονούμε) ότι είμαστε θνητοί. Επομένως, γιατί πρέπει, για όσα από παλιά περιμέναμε ότι θα πάθουμε, για αυτά τώρα να στενοχωριόμαστε ή να υποφέρουμε τόσο πολύ για τις φυσικές συμφορές (ή για τις συμφορές της φύσης), αφού γνωρίζουμε καλά ότι ο θάνατος είναι κοινός και για τους χειρότερους και για τους καλύτερους; Γιατί ούτε τους κακούς περιφρονεί (ή παραβλέπει) ούτε τους ενάρετους θαυμάζει, αλλά παρέχει τον εαυτό του ίσο σε όλους.

Γ2. Ο Λυσίας θεωρεί ευτυχισμένους τους προκείμενους νεκρούς γιατί πέθαναν για έναν ανώτερο σκοπό, την προάσπιση της πατρίδας τους. Αγώνιστηκαν για τα μεγαλύτερα και ωραιότερα ιδανικά (ὕπερ μεγίστων καὶ κάλλιστων κινδυνεύσαντες) και έχασαν τη ζωή τους σε αυτήν την επιδίωξη (οὕτως τὸν βίον ἐτελεύτησαν), χωρίς να αφήσουν την τύχη να αποφασίσει για αυτούς (οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῆ τύχη), χωρίς να περιμένουν τον φυσικό θάνατο (οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον), αλλά επιλέγοντας τον καλύτερο θάνατο (ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον), τον θάνατο για χάρη της πατρίδας. Κερδίζουν μάλιστα και την υστεροφημία, αφού θα τους θυμούνται πάντα (ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι) και θα τους τιμούν με αξιοζήλευτες τιμές όλοι οι άνθρωποι (ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί). Τέλος, πενθούνται ως θνητοί για τον φυσικό θάνατό τους (πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί), αλλά κατάφεραν με την αυτοθυσία τους να τιμώνται ως αθάνατοι για την ανδρεία τους (ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν).

Γ3.α.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

- τῆς φύσεως / ἡ φύσις / τὴν φύσιν : **τῆ φύσει**
- γήρως : **γῆρα**
- ὁ δαίμων : **τῷ δαίμονι**

ΜΕΤΟΧΕΣ (επιλέγετε τρεις από τις παρακάτω)

- ὄντες : **ὄντι**
- τοῖς διαφυγοῦσιν : **τῷ διαφυγόντι**
- τοῖς ζῶσι : **τῷ ζῶντι**
- τούς τεθνεῶτας : **τῷ τεθνεῶτι**
- ὁ εἰληχῶς : **τῷ εἰληχότι**
- κινδυνεύσαντες : **κινδυνεύσαντι**
- ἐπιτρέψαντες : **ἐπιτρέψαντι**
- ἀναμείναντες : **ἀναμείναντι**

Γ3.β.

«Οὐ γάρ ἐλάνθανον ἑμαυτὸν ὧν θνητός.»

Γ4.α.

- i)** συγκριτική λέξη είναι ο τύπος «**ἡττων**».
α' όρος σύγκρισης : **ἡ φύσις**
β' όρος σύγκρισης : **καί νόσων καί γήρως.**
- ii)** ο β' όρος σύγκρισης εκφέρεται με **γενική συγκριτική.**

Γ4.β.

«**Εἰ μέν γάρ οἶον τε ἦν ... τόν λοιπόν χρόνον.**»

Δευτερεύουσα επιρρηματική **υποθετική πρόταση** που συνιστά υποθετικό λόγο με την εξής μορφή:

ΥΠΟΘΕΣΗ: **Εἰ οἶον τε ἦν** (εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου)

ΑΠΟΔΟΣΗ: **ἄξιον ἦν** πενθεῖν (παρατατικός απρόσωπης έκφρασης)

Πρόκειται για απλό υποθετικό λόγο που δηλώνει το **μη πραγματικό**.

Η δευτερεύουσα λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της υπόθεσης – προϋπόθεσης στο «ἄξιον ἤν»

Επιμέλεια: Τριχιά Αγάπη
Τομέας Φιλολογίας
ΟΡΟΣΗΜΟ Αθήνας

ΟΡΟΣΗΜΟ